

VODNÍ MĚKKÝŠI RYBNÍKŮ V PŘÍRODNÍM PARKU LANŠKROUNSKÉ RYBNÍKY VE VÝCHODNÍCH ČECHÁCH

Aquatic molluscs of ponds in the Lanškrounské rybníky Nature Park in the Eastern Bohemia (Czech Republic)

Luboš BERAN

Správa chráněné krajinné oblasti Kokořínsko, Česká 149, CZ – 276 01 Mělník,
e-mail: lubos.beran@schkocr.cz

Aquatic molluscs of ponds in the Lanškrounské rybníky Nature Park in the Eastern Bohemia (Czech Republic) were studied in 2004. Altogether 18 species (12 gastropods, 6 bivalves) were found in 5 ponds and wetlands in their surroundings. Mollusc communities were most often compounded from species *Radix peregra* s. str., *Anisus leucostoma*, *Gyraulus albus*, *Hippeutis complanatus*. Populations of some vulnerable molluscs (*Segmentina nitida*, *Anodonta cygnea*, *Pisidium milium*) were found during this research.

Key words: aquatic molluscs, Lanškrounské rybníky Nature Park, faunistics

Metodika a materiál

Průzkum vodních měkkýšů byl proveden v roce 2004 na 5 rybnících v přírodním parku Lanškrounské rybníky. Sběr byl prováděn kombinací vizuální metody a odběru z vegetace či sedimentu za pomoci kovového kuchyňského cedníku (průměr cedníku 20 cm, velikost ok 0,5-1 mm).

Materiál získaný při průzkumu byl ve většině případů určen na místě a vrácen na lokalitu. U druhů determinovatelných pouze pomocí lupy (např. většina druhů r. *Pisidium*) byl materiál determinován až v laboratoři. Stejně tak bylo postupováno u druhů, k jejichž determinaci je nutná pitva (některé druhy z čeledi Lymnaeidae a Planorbidae). K pitvě bylo použito jedinců uložených v 70 % ethanolu, kteří byli předtím usmrceni přelitím horkou vodou.

Systém a nomenklatura jsou převzaty z práce BERAN (2002).

Charakteristika území

Výše uvedené území se nachází ve východních Čechách severozápadně od města Lanškroun. Jedná se o soustavu několika rybníků na Ostrovském potoce. Většina rybníků je mělká s rozsáhlými litorálními porosty přecházejícími v mokřady. Rozsah litorálních porostů a mokřadů u jednotlivých rybníků klesá ve směru proti proudu potoka (spodní Dlouhý rybník nejrozsáhlejší, nejhořejší rybník prakticky bez mokřadů).

Přehled lokalit

V této části jsou uvedeny popisy jednotlivých lokalit. Údaje jsou řazeny následovně: číslo lokality, název nejbližší obce, kód pole pro faunistické mapování (BUCHAR 1982, PRUNER & MÍKA 1996), lokalizace a popis lokality, datum průzkumu.

1 – Lanškroun, 6065, Dlouhý rybník, 11.6.2004; 2 – Lanškroun, 6065, Olšový rybník, 13.6.2004; 3 – Lanškroun, 6065, Pšeničkův rybník, 13.6.2004; 4 – Lanškroun, 6065, Slunečný rybník, 13.6.2004; 5 – Lanškroun, 6065, 2. rybník nad Slunečným rybníkem, 13.6.2004.

Dosavadní malakologické průzkumy

Studiem publikovaných prací i materiálů v muzeích se nepodařilo nalézt žádný údaj pocházející prokazatelně z tohoto území.

Výsledky

Přehled zjištěných druhů

V této části jsou uvedeny výsledky průzkumu podle jednotlivých druhů. U každého druhu je uvedeno zoogeografické rozšíření převzaté z práce BERAN (2002) a dále údaje týkající se obývaných stanovišť, poznámky k rozšíření na území ČR a rozšíření ve sledované oblasti.

Třída: Gastropoda

Řád: Hygrophila

Čeleď: Acroloxidae

Acroloxus lacustris (Linnaeus, 1758) – člunice jezerní. Palearktický druh. Poměrně běžný a široce rozšířený druh stojatých a pomalu tekoucích vod, který byl zjištěn v Dlouhém rybníku (lok. č. 1).

Čeleď: Lymnaeidae

Galba truncatula (O. F. Müller, 1774) – bahnatka malá. Holarktický druh. Běžný druh, který se obvykle vyskytuje na rozhraní mezi vodou a souší (břehy vodních toků, mokřady). Zjištěn na lok. č. 4.

Radix auricularia (Linnaeus, 1758) – uchatka nadmutá. Palearktický druh. Obývá velké spektrum biotopů kromě příliš zarostlých a zazemněných stojatých vod. Je typickým pionýrským druhem obnovených či nově vytvořených biotopů (pískovny). Běžný je i výskyt v pomaleji tekoucích vodách. Ojedinělý výskyt byl zjištěn na lok. č. 2 a 4.

Radix peregra (O. F. Müller, 1774) s. str. – uchatka toulavá. Palearktický druh. Typický druh méně úživných vodních toků, nádrží a mokřadů. Ve sledovaném území byl zjištěn na všech lokalitách kromě Olšového rybníka (lok. č. 2).

Lymnaea stagnalis (Linnaeus, 1758) – plovatka bahenní. Holarktický druh. Běžný druh stojatých a pomalu tekoucích vod zjištěný na prvních 3 lokalitách.

Čeleď: Physidae

Aplexa hypnorum (Linnaeus, 1758) – levotočka bažinná. Holarktický druh. V současnosti již vzácnější obyvatel periodických tůní a mokřadů, který zde byl nalezen pouze v mokřadech nad Dlouhým rybníkem.

Čeleď: Planorbidae

Anisus leucostoma (Millet, 1813) – svinutec běloustý. Evropsko-západosibiřský druh. Typický obyvatel periodických tůní a mokřadů od nížin až po vyšší polohy, který byl nalezen na všech 5 lokalitách.

Gyraulus albus (O. F. Müller, 1774) – kružník bělavý. Palearktický druh. Běžný druh na většině území ČR, který obývá široké spektrum biotopů, včetně pomaleji tekoucích úseků vodních toků. Opět byl zjištěn na všech 5 lokalitách.

Gyraulus crista (Linnaeus, 1758) – ostníček žebrovaný. Holarktický druh. Běžný druh trvalých stojatých vod, který byl nalezen na 2 lokalitách.

Hippeutis complanatus (Linnaeus, 1758) – kýlnatec čočkovitý. Palearktický druh. Opět běžný druh především trvalých stojatých vod, který byl nalezen na všech 5 lokalitách.

Segmentina nitida (O. F. Müller, 1774) – lištovka lesklá. Palearktický druh. Vzácnější, respektive ubývající obyvatel hustě zarostlých tůní a okrajů rybníků. V Červeném seznamu vodních měkkýšů ČR (BERAN 2002) je hodnocen jako druh zranitelný. Nalezen byl na prvních 2 lokalitách.

Planorbarius corneus (Linnaeus, 1758) – okružák ploský. Evropsko-západosibiřský druh. Druh obývající rybníky, odstavená ramena a tůně a také pomaleji tekoucí vodní toky (např. nad jezy). Ve sledovaném území byl nalezen na prvních 3 lokalitách.

Třída: Bivalvia
Řád: Unionoida
Čeleď: Unionidae

Anodonta cygnea (Linnaeus, 1758) – škeble rybníčná. Eurosibiřský druh. V současnosti již vzácnější druh obývající odstavená ramena, tůně a vodní nádrže. Druh je zařazen v Červeném seznamu vodních měkkýšů ČR mezi druhy zranitelné (BERAN 2002). Zjištěn byl na lok. č. 2 a 3.

Anodonta anatina (Linnaeus, 1758) – škeble říční. Eurosibiřský druh. Zřejmě nejběžnější velký mlž v rámci ČR, vyskytující se v tekoucích i větších stojatých vodách. Nalezen byl na lok. č. 3.

Řád: Veneroida
Čeleď: Sphaeriidae

Musculium lacustre (O. F. Müller, 1774) – okrouhlice rybníčná. Holarktický druh. V ČR mozaikovitě rozšířený druh, který obývá pomaleji tekoucí a stojaté vody. Při průzkumu v roce 2004 byl zjištěn na lok. č. 4 a 5.

Pisidium milium Held, 1836 – hrachovka prosná. Holarktický druh. Roztroušeně rozšířený druh na značném území ČR, který obývá zarostlejší vodní stanoviště. V Červeném seznamu vodních měkkýšů ČR (BERAN 2002) je hodnocen jako druh zranitelný. Výskyt byl zjištěn pouze v mokřadech nad Dlouhým rybníkem.

Pisidium obtusale (Lamarck, 1818) – hrachovka tupá. Holarktický druh. Poměrně běžný druh, který je typickým obyvatel drobných stojatých vod. Byl zjištěn na lok. č. 1 a 3.

Pisidium casertanum (Poli, 1791) – hrachovka obecná. Pravděpodobně kosmopolitní druh. Zřejmě nejběžnější hrachovka rodu *Pisidium* v ČR, která se vyskytuje v řadě vodních stanovišť od pramenišť a mokřadů až po velké vodní toky. Ve zkoumaném území zjištěna na lok. č. 1, 3 a 4.

Tab. 1.: Přehled vodních měkkýšů podle lokalit.

Tab. 1.: List of aquatic molluscs according to localities.

Druh Latinský název	Český název	Kategorie ohrožení	Lokalita č.					
			1	2	3	4	5	
<i>Acroloxus lacustris</i> (Linnaeus, 1758)	člunice jezerní	Málo dotčený (LC)	O					
<i>Galba truncatula</i> (O. F. Müller, 1774)	bahnatka malá	Málo dotčený (LC)				O		
<i>Radix auricularia</i> (Linnaeus, 1758)	uchatka nadmutá	Málo dotčený (LC)				O		
<i>Radix peregra</i> (O. F. Müller, 1774) s. str.	uchatka toulavá	Málo dotčený (LC)	O		R	R	R	O
<i>Lymnaea stagnalis</i> (Linnaeus, 1758)	plovatka bahenní	Málo dotčený (LC)	R	O	O			
<i>Aplexa hypnorum</i> (Linnaeus, 1758)	levotočka bažinná	Téměř ohrožený (NT)	O					
<i>Anisus leucostoma</i> (Millet, 1813)	svinutec běloustý	Málo dotčený (LC)	VH	R	R	R	H	H
<i>Gyraulus albus</i> (O. F. Müller, 1774)	kružník bělavý	Málo dotčený (LC)	R	O	O	R	R	R
<i>Gyraulus crista</i> (Linnaeus, 1758)	osmíček zebrovaný	Málo dotčený (LC)	O				O	
<i>Hippeutis complanatus</i> (Linnaeus, 1758)	kýlnatá čočkovitá	Málo dotčený (LC)	R	R	O	O	O	H
<i>Segmentina nitida</i> (O. F. Müller, 1774)	lišťovka lesklá	Zranitelný (VU)	H	R				
<i>Planorbarius corneus</i> (Linnaeus, 1758)	okružák ploský	Málo dotčený (LC)	O	O	O			
<i>Anodonta cygnea</i> (Linnaeus, 1758)	škeble rybníčná	Zranitelný (VU)		O	O			
<i>Anodonta anatina</i> (Linnaeus, 1758)	škeble říční	Málo dotčený (LC)					O	

Tab. 1.: Přehled vodních měkkýšů podle lokalit – pokračování.
Tab. 1.: List of aquatic molluscs according to localities – continue.

Druh	Český název	Kategorie ohrožení	Lokalita č.				
			1	2	3	4	5
<i>Musculium lacustre</i> (O. F. Müller, 1774)	okrouhllice rybníčná	Téměř ohrožený (NT)				R	O
<i>Pistidium milium</i> Held, 1836	hrachovka prosná	Zranitelný (VU)	O				
<i>Pistidium obtusale</i> (Lamarck, 1818)	hrachovka tupá	Téměř ohrožený (NT)	VH		O		
<i>Pistidium casertanum</i> (Poli, 1791)	hrachovka obecná	Málo dotčený (LC)	O		R	O	
Celkem			13	8	10	9	5

Latinský název a jméno autora popisu (převzato z BERAN 2002); český název (převzato z BERAN 2002); kategorie dle Červeného seznamu vodních měkkýšů ČR (převzato z BERAN 2002); subjektivní odhad hustoty populace na 1 m²; plochy obývané uvedeným druhem (O – ojediněle, méně než 1 jedinec na 1 m²; R – roztroušeně, 1-20 jedinců na 1 m²; H – hojně, 20-100 jedinců na 1 m²; VH – velmi hojně, více než 100 jedinců na 1 m²).

Latin name, its author and date of description (adopted from BERAN 2002); Czech name (adopted from BERAN 2002); categories according to the Red List of aquatic molluscs of the Czech Republic (adopted from BERAN 2002); estimation of population density (O – solitary occurrence, less than 1 specimen per 1 square meter, R – scattered occurrence, 1-20 specimens per 1 square meter, H – abundant occurrence, 20-100 specimens per 1 square meter, VH – very abundant occurrence, over 100 specimens per 1 square meter).

Diskuse a závěr

Při průzkumu vodní malakofauny 5 rybníků v přírodním parku Lanškrounské rybníky bylo v roce 2004 nalezeno celkem 18 druhů vodních měkkýšů (12 plžů, 6 mlžů). Nejčastější složkou malakocenóz jsou v případě většiny rybníků běžné druhy *Radix peregra* s. str., *Anisus leucostoma*, *Gyraulus albus* a *Hippeutis complanatus*. Zejména v případě Dlouhého rybníka (lok. č. 1) a částečně i u ostatních rybníků s výjimkou lok. č. 5 přechází vodní plocha plynule do různě rozsáhlých mokřadů, které hostí i jiné druhy. Patrné je to především u Dlouhého rybníka, kde byly zjištěny druhy hustě zarostlých až periodických tůní a okrajů rybníků jako je *Aplexa hypnorum*, *Segmentina nitida*, *Pisidium milium*, *P. obtusale*. Nejbohatší lokalitou je Dlouhý rybník, a to zejména z výše uvedeného důvodu (rozsáhlé mokřady nad vlastní vodní plochou). Naopak nejméně hodnotnou lokalitou je nejhořejší zkoumaný rybník (lok. č. 5), který byl zřejmě upraven pro chov ryb a naprosto postrádá litorální pásmo i navazující mokřady. Malakofauna je tak soustředěna většinou na kamenech a vegetaci při březích. Podobné úpravy i níže ležících rybníků by měly za následek rozsáhlou degradaci těchto stanovišť.

Poděkování

Průzkum byl finančně podpořen Krajským úřadem Pardubického kraje.

Summary

Aquatic molluscs of ponds in the Lanškrounské rybníky Nature Park were studied in 2004. The Lanškrounské rybníky Nature Park is situated in the Eastern Bohemia, to the north-west of town Lanškroun (Czech Republic). Altogether 18 species (12 gastropods, 6 bivalves) were found in 5 ponds and wetlands in their surroundings. This study is probably the first research directed to aquatic molluscs of this site. Mollusc communities were most often compounded from common species *Radix peregra* s. str., *Anisus leucostoma*, *Gyraulus albus*, *Hippeutis complanatus*. The diversity of aquatic molluscs also corresponds with area of wetlands in surroundings which were inhabited by some molluscs (*Aplexa hypnorum*, *Segmentina nitida*, *Pisidium milium*, *P. obtusale*) absent in ponds. The lowest diversity was documented in loc. 5. where wetlands in its surroundings were destroyed. Populations of some vulnerable molluscs (*Segmentina nitida*, *Anodonta cygnea*, *Pisidium milium*) were found during this research.

Literatura

- BERAN L. 2002: Vodní měkkýši České republiky – rozšíření a jeho změny, stanoviště, šíření, ohrožení a ochrana, červený seznam [Aquatic molluscs of the Czech Republic – distribution and its changes, habitats, dispersal, threat and protection, Red List]. *Sborník přírodovědného klubu v Uh. Hradišti, Supplementum 10*, 258 pp.
- BUCHAR J. 1982: Způsob publikace lokalit živočichů z území Československa. [Publication of faunistic data from Czechoslovakia]. *Věst. Čs. Spol. Zool., Praha*, 46: 317-318.
- PRUNER L. & MÍKA P. 1996. Seznam obcí a jejich částí v České republice s čísly mapových polí pro síťové mapování fauny [List of settlements in the Czech Republic with associated map field codes for faunistic grid mapping system]. *Klapalekiana*, 32, *Suppl.*: 1-175.

Došlo: 6.12.2004